

Lärarhandledning

för webbkurs i krigets lagar och folkrätten runtomkring

Webbkursen i krigets lagar är en del av Svenska Röda Korsets arbete med att sprida kunskap om den internationella humanitära rätten.

Detta material är tänkt som stöd till lärare på gymnasieskolor som vill använda webbkursen i sin undervisning. Här finns konkreta övningar att engagera gymnasieeleverna med efter att de har genomgått webbkursen. **Det finns ett facit till alla övningar, som är tillgängligt kostnadsfritt genom att kontakta folkratt@redcross.se**

Innehåll

1. Om materialet	3
2. Aktivitet - Scenario	4
2.1. Hur	4
2.2. Scenario – Längre version.....	4
2.3. Scenario – Kortare version.....	4
2.4. Diskussionsfrågor.....	5
3. Aktivitet - Påståenden.....	6
3.1. Hur	6
3.2. Påståenden	6
3.3. Alternativ 1 - Hörnen	6
3.4. Alternativ 2 - Gruppdiskussion	6
3.5. Alternativ 3 - Helklassdiskussion.....	7
4. Aktivitet – Dilemman.....	7
4.1. Hur	7
4.2. Första dilemmat.....	7
4.3. Andra dilemmat.....	7
4.4. Tredje dilemmat.....	7
4.5. Fjärde dilemmat.....	7
5. Vanliga frågor med svar.....	8
6. Fler tips.....	11

1. Om materialet

Lärohandledning för webbkurs i krigets lagar och folkrätten runtomkring

Jättekul att du vill använda webbkursen i din utbildning! Det här materialet är framtaget som stöd i undervisningen för gymnasieelever i krigets lagar. **Det finns ett facit till alla övningar, som är tillgängligt kostnadsfritt genom att kontakta folkraatt@redcross.se.**

Det är viktigt att eleverna har gått webbkursen i krigets lagar innan detta material tillämpas. Kursen finns på www.rodakorset.se/krigets-lagar/ Den tar ca 40 minuter att göra, är interaktiv och har ett enkelt språk. För ökad tillgänglighet finns allt tal även som text.

Läromål: Efter genomgången kurs bör eleverna kunna:

- förklara när den humanitära rätten (krigets lagar) gäller
- beskriva vilka grupper av människor som är skyddade under krigets lagar
- beskriva att krigsförbrytelser är straffbart under svensk lag
- återge grundläggande principer som begränsar hur väpnade attacker får genomföras
- sammanfatta varför krigets lagar är viktiga

Tanken med det här materialet är att eleverna på ett lekfullt och effektivt sätt får öva sina nyfunna kunskaper i krigets lagar. Webbkursen och lärohandledningen är ett första steg till ämnet. Ni är varmt välkomna att kontakta Svenska Röda Korset för en riktad föreläsning med fördjupning i ämnet och möjlighet för eleverna att ställa sina frågor direkt till folkrättsrådgivaren.

Har du frågor?
Kontakta Svenska Röda Korsets
folkrättsrådgivare på
folkraatt@redcross.se

2. Aktivitet - Scenario

2.1 Hur

Först gör eleverna webbkursen i krigets lagar och folkrätten runtomkring som finns här:

<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/>

Svenska Röda Korset tagit fram ett scenario, för att öva kunskapen från webbkursen. Situationerna som beskrivs är påhittade och sker i fiktiva länder. Scenariot finns i en längre och en kortare version.

Materialet som behövs är papper och penna.

Elevernas uppgift är att:

- läsa scenariot
- diskutera om handlingar and beslut följer krigets lagar eller om möjliga krigsförbrytelser har skett

Förslagsvis arbetar eleverna i grupper om fyra-sex elever. Aktiviteten går att genomföra både fysiskt och digitalt. I digitalt format, kan funktionen "break out-groups" eller liknande i digitala möten användas.

Efter grupparbetet, kan lärare och elever samlas för en större diskussion. På nästa sida hittar ni förslag på 10 diskussionsfrågor för detta.

2.2. Scenario – Längre version

Det har länge varit dåliga relationer mellan Land A och Land B. För tre dagar sedan körde militär från Land A med

pansarvagn över gränsen och in i Land B och startade ett väpnat angrepp mot strategiska platser. De når snabbt en stor stad i Land B och intensiva strider bryter ut i staden, i områden där många människor bor.

Land B svarar direkt mot angreppet. Chefen för flygvapnet i Land B ger order om att attackflygplan ska släppa stora bomber över Land A:s militära fordon. De militära fordonen från Land A befinner sig fortfarande i staden. Attackflygplanen släpper bomberna, men det är inte möjligt att säkerställa var bomberna landar. Några militära fordon skadas, men en skola och flera lägenhetshus blir helt förstörda. Attacken utfördes under dagtid. Många människor skadas och behöver sjukhusvård. Inom kort har den nationella rödakors- eller rödahalvmåneföreningen som finns i Land B anlant till platsen. Med hjälp av bilar och ambulanser körs de skadade till sjukhus. Ingen skillnad görs över vem som får vård. Sjukhusen tar emot dem skadade, och blir snabbt överfulla. Det är flest civila, men bland de skadade finns också soldater ur både Land A och Land B. Sjuksköterskorna och läkarna får order av Land B att sluta vårda Land A:s soldater, men sjukvårdarna lyder inte utan hävdar deras rättighet att vårda alla människor i behov av vård. Land B väljer då att ta de sårade fiendesoldaterna som krigsfångar. I ett försök att få underrättelse om Land A:s militära planer börjar Land B förhöra varje krigsfånge, och hotar om tortyr ifall de inte uppger användbar information.

2.3 Scenario – Kortare version

Det har länge varit dåliga relationer mellan Land A och Land B. För tre dagar sedan kom nyheter om att Land A har startat ett väpnat angrepp mot Land B. Det har lett till våldsamma strider i en stad, där många människor bor. Land B

väljer att släppa bomber mot Land A:s militärer under dagtid, men eftersom de fortfarande befinner sig i staden drabbas mest civila. En skola och flera lägenhetshus blir helt förstörda. Många människor skadas och behöver sjukhusvård. Sjukhusen tar emot dem skadade. Ingen skillnad görs över vem som får vård. Sjuksköterskorna och läkarna får order av Land B att sluta vårda Land A:s soldater, men sjukvårdarna lyder inte utan hävdar deras rättighet att vårda alla människor i behov av vård.

2.4 Diskussionsfrågor

- Får man starta krig?
- Får man försvara sig?
- Är attackerna i enlighet med krigets lagarna?
- Vilka är de särskilt skyddade grupperna?
- Är attackerna proportionerliga? Är någon attack inte det?
- Genomfördes attackerna med största möjliga försiktighet? Togs beslut med hänsyn till civila i området?
- Togs krigsfångar? Behandlades de humant? Måste krigsfången uppge information?

3. Aktivitet - Påståenden

3.1 Hur

I det här avsnittet finns ett antal påståenden om krigets lagar presenterade. Påståenden kan vara falska eller sanna, eller inneha delar av bådadera. Nedan presenteras påståendena och tre alternativa sätt att använda dem på tillsammans med eleverna.

3.2 Påståenden

Följande påståenden är antingen falska, sanna eller har element av bådadera.

- Det finns inga begränsningar eller regler för vilka vapen som får användas i väpnad konflikt
- Krigets lagar gäller hela tiden
- Det är bara civila som är skyddade under krigets lagar
- Man kan bara bli dömd för krigsförbrytelser i det land där brottet begicks
- De grundläggande principerna gäller oavsett vilken typ av väpnad konflikt det är
- Attacker får bara riktas mot militära mål
- Nya vapen regleras inte av krigets lagar
- Lagar i krig är någonting nytt
- Sjukhus som inte längre tar hand om sjuka utan istället förvarar vapen får attackeras
- Sjukvårdspersonal får inte bära vapen eller delta i striden

3.3 Alternativ 1 – Hörnen

Detta alternativ genomförs i klassrummet. Börja med att göra plats för att eleverna ska kunna gå fram och tillbaka. Läraren pekar sedan ut tre hörn och talar om vilket som representerar ”falskt”, ”sant” och ”blandat”.

Alternativet kan också genomföras utomhus på öppna ytor, så som fält eller gräsmattor. Ta då med tre föremål som kan representera de tre hörnen.

Aktiviteten genomförs genom att läraren läser upp ett påstående i taget högt för klassen. Eleverna får en minut på sig att fundera och ställa sig i det hörn/vid det föremål som representerar deras åsikt om påståendet. Efter att alla elever har ställt sig i sina hörn/vid sina föremål förklarar läraren om påståendet stämmer eller inte, och varför. Eleverna får utrymme att ställa frågor, lyfta sina tankar och funderingar.

3.4 Alternativ 2 - Gruppdiskussion

Det här alternativet kan genomföras både i klassrummet och digitalt. Läraren delar in eleverna i grupper om sju-nio personer. Sedan läser läraren upp påståenden så att alla grupper hör. Genomförs aktiviteten digitalt kan det också vara bra att eleverna får påståendena skriftligt i chatten eller liknande, för att säkerställa att alla hör och inte missar information på grund av dålig internet-uppkoppling eller ljud hemifrån.

Läs upp ett påstående i taget, och låt sedan eleverna diskutera med varandra om de tror att påståendet stämmer eller inte, och varför de gör eller inte gör det. Be varje grupp att anteckna sina svar och funderingar. Läs sedan upp nästa påstående och gör samma process. När alla påståenden har blivit upplästa låt varje grupp presentera i helklass vad de har kommit fram till.

3.5 Alternativ 3 – Helklassdiskussion

Samla klassen i helklass och läs sedan upp ett påstående i taget. Låt eleverna räcka upp händerna och svara på vilka påståenden de tror stämmer och inte stämmer, och vilka andra funderingar de kan tänkas ha i samband med påståendena.

4. Aktivitet – Dilemman

4.1 Hur

Dela antingen in klassen i grupper eller låt eleverna arbeta själva. Beroende på indelning - ge varje grupp eller elev ett papper med dilemman listade. Ge eleverna sedan en längre stund för att läsa igenom scenarion och fundera över frågan ”Vad gör du nu?”. Utifrån elevernas kunskap från att ha genomfört webbkursen i krigets lagar ska de själva besluta vad som är rätt agerande i respektive dilemma. Om aktiviteten genomförs i grupper, låt sedan varje grupp presentera sina beslut. Om eleverna istället gjorde övningen var för sig låt eleverna räcka upp handen och dela sina svar. Be gärna eleverna att berätta vad de tycker var svårt i sin bedömning.

4.2 Första dilemman

Det är tidigt på dagen och du är ledare för en väpnad grupp, som är en part i en väpnad konflikt. Du får information om att fiendesoldater befinner sig i en skola, inte långt från din plats, och att de planerar ett anfall inom det närmsta dygnet. Det verkar som att fiendesoldaterna har lunchpaus just nu och du har en ovanlig möjlighet att anfalla. Men informationen talar inte om ifall det också finns skolelever och lärare i lokalen. Vad gör du?

4.3 Andra dilemman

Du har som soldat fått i uppgift att sätta upp en vägkontroll och kontrollera dem som vill åka igenom. Hittills har det bara varit civila som passerat. Men en av de har berättat för dig att fiendesoldater inte långt ifrån har stulit en ambulans från det lokala sjukhuset. En stund senare ser du att en ambulans närmar sig. Vad gör du?

4.4 Tredje dilemman

Som gruppbefäl har du fått två alternativa planer för en militär operation presenterade för dig. Det är din uppgift att bestämma vilken av dem som ni ska utföra. Det militära målet är att attackera och försvaga fienden.

Den första planen innebär att ett stort vattenreningsverk attackeras, eftersom det vattnet även försörjer fiendens soldater. Vattenreningsverket finns i ett industriområde, där många i befolkningen arbetar.

Den andra planen beskriver en attack mot ett av fiendens vapenförråd. Det är dock oklart om husen omkring vapenförrådet är övertagna av soldater eller om det fortfarande bor civila där. Vad gör du?

4.5 Fjärde dilemman

Det har varit dagar av strider, och sjukhuset har fullt upp med att hjälpa och vårda de skadade. Du arbetar som sjuksköterska och ska precis hjälpa ett barn med att linda in barnets hand i bandage, som det kommer in en man på en bår och behöver akut vård. De andra sjukvårdarna i lokalen är upptagna, och du är närmast mannen på bår. På mannens uniform sitter ett märke som visar att han tillhör den motståndsrörelse som har utfört attacken som skadade barnet. Vad gör du?

5. Vanliga frågor och svar

exempel: <https://ihl-in-action.icrc.org>

5.1 Vanliga frågor och svar

Krigets lagar är ett svårt ämne med direkt bäring på människors liv. Det är naturligt att det uppstår frågor. Här har vi samlat några vanliga frågor med tänkbara svar, som du kan använda dig av om frågorna ställs av eleverna i din undervisning.

- Varför är krigets lagar viktigt?
 - Svar: Krigets lagar kan minska det mänskliga lidandet i väpnade konflikter, genom att sätta regler för krigföringen och skydda de som inte är med i striden. Färre skador på civila och civila objekt kan göra det lättare att bygga fred, när konflikten är över och det kan också vara lättare för olika grupper som stått i konflikt att försonas. Krigets lagar är också de regler som gäller för att kräva ansvar för brottet som kallas krigsförbrytelser. Det kan få offren, och deras familjer att känna rättvisa och kan hjälpa ett land att komma vidare i försoning och fredsbyggande.
- Bryr sig stater och väpnade grupper om dessa regler?
 - Svar: När man hör nyheter från krigsdrabbade länder, är det lätt att tro att krigets lagar aldrig följs. Så är det inte. Det sker tyvärr ofta kränkningar av krigets lagar, men det är sällan som vi får höra om alla tillfällen reglerna faktiskt följs. Militära organisationer utbildar sin personal i krigets lagar och har rutiner för att följa dem. Här finns konkreta
- Har någon blivit dömd för krigsförbrytelser?
 - Svar: Ja. Både i svensk domstol, andra nationella domstolar, i internationella tribunaler och i internationella brottmålsdomstolen (ICC).
- Har krigets lagar verkligen minskat mänskligt lidande och nöd i väpnade konflikter?
 - Svar: Ja. Ett exempel är förbudet mot användning av biologiska och kemiska vapen, som har minskat mänskligt lidande eftersom att förbudet lett till ett minskat användande av dessa icke-diskriminerande vapen.
- Om stater inte är överens om tolkningar av lagarna minskar väl deras efterlevnad?
 - Svar: Inte nödvändigtvis. Diskussioner om olika tolkningar kan tydliggöra och vidareutveckla reglerna. Det finns även kommentarer till lagtexterna som ska hjälpa till med tolkningen. Även om regler skulle tolkas lite olika är det svårt att helt bryta mot dem och deras andemening om man anstränger sig för att följa dem.
- Hur ser man till att stridande följer krigets lagar?
 - Svar: Genom att utbilda alla soldater och befäl, och öva dem i scenarios där de får träna på sin kunskap. Det måste finnas tydliga regler, och ansvar när det går fel.
- Vad hindrar stater från att använda vilka vapen och metoder de vill i attacker?

- Svar: När en stat skrivit under (ratificerat) en konvention behöver det landet ta nödvändiga steg för att leva upp till sina åtaganden. Det kan till exempel innebära att man slutar köpa in det vapnet konventionen förbjuder eller att man inte planerar sina militära operationer genom en metod som är förbjuden under internationell lag.

6. Fler tips

Här finns diverse material listat som kan användas för vidare fördjupning i ämnet om krigets lagar och folkrätten runtomkring.

- Riktad föreläsning av Svenska Röda Korsets folkrättsrådgivare eller en frivillig folkrättsinformatör. Vänligen kontakta folkratt@redcross.se
- Film: The Rules of War in a Nutshell, ICRC, 4:43 minuter
<https://www.youtube.com/watch?v=HwpzzAefx9M>
- Svenska Röda Korsets sida om krigets lagar:
<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/>
- Finska Röda Korset har samlat deras framtagna skolmaterial på finlandssvenska under denna hemsida:
<https://www.sproppimateriaalit.fi/>
- web/site-29701/state-jurdimbreiwe6mi/front-page
- Norska Röda Korset har tagit fram spelet Angrip! som har augmented reality-inslag. Spelet är på norska, och information finns här:
<https://narkrigenraser.no/angrip/>
- Film: Krigets Lagar, Finska Röda Korset, 4:43 minuter
<https://www.youtube.com/watch?v=N8Yip21NiGE>
- Film: Story of Love – What is the International Committee of the Red Cross? ICRC, 5:44 minuter:
<https://www.youtube.com/watch?v=7nyZdzGA1Q0>
- Film: Introduktionsfilm från webbkursen i krigets lagar och folkrätten runtomkring, Svenska Röda Korset, 3:43 minuter:
https://www.youtube.com/watch?v=g0sfs2_EGpU

VÄRLDENS FRÄMSTA KATASTROFORGANISATION

Röda Korset är världens främsta katastroforganisation och vi finns på plats före, under och efter en katastrof. Oavsett om det är en naturkatastrof, konflikt eller annan kris. Vi ska förhindra och lindra mänskligt lidande var och när det förekommer, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under tider av väpnad konflikt och andra nödsituationer.

Vi arbetar efter sju grundprinciper:
humanitet, opartiskhet, neutralitet, självständighet, frivillighet, enhet och universalitet.

Grundprinciperna på en minut

- Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande (humanitet).
- Vi gör ingen skillnad på personer – vi diskriminerar inte när det gäller nationalitet, etnicitet, religion, samhällsställning eller politiska åsikter (opartiskhet).
- Vi tar heller inte ställning i konflikter eller meningsskiljaktigheter (neutralitet).
- Röda Korset är självständigt och kan inte styras, vi samråder och samverkar med andra, om dessa accepterar att vi arbetar utifrån våra grundprinciper (självständighet).
- Att engagera sig i Röda Korset är frivilligt – att ta emot hjälp från Röda Korset är också frivilligt (frivillighet).
- I varje land kan det endast finnas en nationell förening, vi är Svenska Röda Korset (enhet).
- Vi tillhör en världsomfattande rörelse där vi hjälper varandra (universalitet)